

Právní stát je základem Evropské unie – musíme ho chránit

Jádrem Evropské unie je dodržování principů demokracie, právního státu a základních práv. Tyto hodnoty jsou však v posledních letech stále častěji napadány.

V celé Evropě dochází k útokům na právní stát a základní práva. V mnoha zemích se pravicovým autoritářským silám podařilo dosáhnout znepokojivě vysokých volebních výsledků. V Polsku a Maďarsku se dokonce dostaly k vládní moci.

Tyto útoky na demokracii mají různé formy (útoky na nezávislost soudnictví, omezování občanských svobod), často však probíhají podle stejného vzorce. Útočí na menšiny, LGBTI a ženy pod záminkou ochrany tradičních rodinných hodnot a zbavují je jejich práv na sebeurčení a svobodu projevu. Další kroky vedou k omezení nezávislosti soudnictví a svobody tisku a médií. Akademickým pracovníkům a nevládním organizacím je bráněno v jejich práci. Útoky cílí také na environmentální aspekty právního státu. Důsledkem je rekordní počet porušení evropské legislativy v oblasti ochrany životního prostředí a omezení schopnosti občanských společností dohlížet na její dodržování nebo protestovat proti národním politikám s dopadem na ochranu přírody. Pravicové síly se navíc pokoušejí přeformulovat koncept právního státu v autoritářském duchu a asociovat jej s prosazováním výkonné státní moci. Jakkoli nelze zpochybňovat nutnost ochrany veřejného zdraví, boj proti pandemii COVID-19 vedl k omezení – v některých zemích zbytečnému – základních práv a právního státu. Vlády některých zemí EU zneužily obtížnou situaci a nezbytná opatření proti šíření nákazy COVID-19 k přílišnému omezování občanských svobod, které nesouvisí s ochranou veřejného zdraví. V mnoha členských státech nebyla vládní opatření dostatečně projednána v parlamentu a v některých případech neměla oporu v platných zákonech nebo je porušovala.

Evropská strana zelených hlasitě kritizuje tento vývoj a vyzývá zejména polskou a maďarskou vládu, aby přestaly s útoky na právní stát, demokracii a základní práva, jakož i veškerými snahami ochromit a zablokovat místní samosprávy a dalšími pokusy o zneužívání veřejných prostředků. Zároveň podporujeme občanské hnutí, které bojuje proti tomuto vývoji, a stojíme solidárně se všemi lidmi, kteří brání demokracii a základní práva, zejména v Maďarsku a Polsku. K vybudování opravdu silné demokratické společnosti je rovněž třeba posilovat sociální politiku Evropské unie a dodržet příslib skutečných sociálních práv a ochrany evropských občanů.

Evropská strana zelených vyzývá Evropský parlament, Komisi a Radu, aby pokračovaly a zintenzivnily svůj boj proti těmto tendencím a aby nepřestávaly usilovat o ochranu právního státu, demokracie a základních práv.

Evropští Zelení zejména:

- vyzývají Radu EU, aby výrazně pokročila v postupu proti Maďarsku a Polsku podle čl. 7 odst. 1, což je nejdalekosáhlejší nástroj aktuálně k dispozici na evropské úrovni umožňující sankcionovat členské státy za porušení unijních hodnot zakotvených v článku 2 smlouvy o fungování evropské unie.
- požadují vytvoření evropského mechanismu na ochranu demokracie, právního státu a základních práv. Komplexní přístup je nutný proto, aby nahradil současnou směsicí neúčinných nástrojů rozsetých do různých oblastí evropského práva a měl by zahrnovat doporučení pro jednotlivé země týkající se dodržování principů demokracie, právního státu a základních práv včetně svobody médií.
- trvají na potřebě přijmout silný mechanismus rozpočtové podmíněnosti ve vztahu k právnímu státu vztahující se na víceletý finanční rámec (VFR) a nástroj Next Generation EU,

do něž patří fond obnovy. Jde o jediný způsob, jak zajistit, aby peníze EU nebyly neoprávněně využívány těmi, kdo útočí na právní stát a základní práva, a zároveň ochránit práva konečných příjemců pomoci, kteří nenesou odpovědnost za porušování principů právního státu.

- požadují, aby Polsko a Maďarsko přestalo blokovat balíček dohod členských států s Evropským parlamentem, který zahrnuje mechanismus podmíněnosti ve vztahu k právnímu státu a připomínají, že jde o kompromisní dohodu, která již nemůže být otevřena k dalšímu vyjednávání. Je třeba zdůraznit, že zablokováním dohody brání milionům občanů, zejména ve vlastních zemích, získat tolik potřebné finanční prostředky na obnovu ekonomiky po současné krizi.
- vyzývají členské státy EU, aby neustoupily hrozbám polské a maďarské vlády vetovat přijetí VFR a fondu obnovy. Vyzývají německé předsednictví, aby trvalo na své pozici ohledně dohody s Evropským parlamentem a nepodlehlo vydírání, jež by vedlo k ohrožení evropských hodnot a solidarity.
- vyzývají Evropskou komisi, aby po přijetí mechanismu na ochranu právního státu tohoto nástroje plně využívala s ohledem na to, že pojem právního státu je třeba chápat rovněž ve spojení s jinými evropskými hodnotami.
- vyzývají Evropskou komisi, aby se proaktivněji podílela na obraně právního státu a jednala na základě zjištění obsažených ve výroční zprávě o právním státu, jakož i v návaznosti na zahájení řízení pro porušení povinnosti členských států provádět právní předpisy EU týkající se právního státu a základních práv.
- podporují institucionální reformy k vyřešení patové situace vyvolané požadavkem jednomyslnosti v postupu podle článku 7.
- usilují o ochranu základních práv, zejména práva na spravedlivý proces, práva na informace a svobodu projevu, včetně plurality a svobody médií, akademických svobod, svobody shromažďování a sdružování. Podmínkou je zásadně navýšit financování EU na podporu nezávislé žurnalistiky.
- trvají na zásadním významu řádného fungování legislativního a volebního systému a na důležitosti dělby moci a kontroly mezi ústavními orgány. Vyzýváme zejména polský parlament a vládu, aby zajistily spravedlivý legislativní a volební systém a využívaly své ústavní pravomoci v souladu se standardy právního státu.
- požadují, aby se všechny členské státy, jež tak dosud neučinily, připojily k Úřadu evropského veřejného žalobce a aby čerpání prostředků z nově vznikajících fondů EU bylo podmíněno jejich zapojením do této iniciativy, dále aby se sama Evropská unie připojila ke Skupině států proti korupci (GRECO) Rady Evropy, plnila své povinnosti podle Úmluvy OSN proti korupci (UNCAC), a aby členské státy EU podporovaly a uváděly do praxe doporučení skupiny GRECO a dalších mezinárodních orgánů v oblasti prevence, odhalování a boje proti korupci. Každý, kdo chce využívat evropské fondy, musí přijmout pravidla EU pro potírání korupce.
- podporují LGBTI komunitu v jejím požadavku na přijetí a vyzývají polskou vládu k ochraně práv LGBTI v Polsku. Rovněž vyzýváme Evropskou komisi, aby zahájila řízení s cílem zastavit vyhlašování zón bez LGBTI na některých místech Polska.

- důrazně odsuzují útoky na práva žen, zejména pokračující pokusy o odstranění klíčových částí zákona o potratech v Polsku a vyzývají EU a Radu Evropy, aby uznaly právo na bezpečný a legální potrat a právo na tělesnou autonomii jako základní lidská práva.
- uznávají právo nevládních organizací v Polsku a Maďarsku i dalších zemích na to, aby mohly požádat o financování a podporu svých projektů z evropských fondů přímo instituce EU. Jakýkoli pokus národních vlád omezit možnosti financování neziskového sektoru musí být zakázán, protože jde o způsob omezování rozvoje občanské společnosti a demokracie. Důrazně vyzýváme k přímému financování měst, místních orgánů a regionů ze strany Evropské komise všude tam, kde národní vlády narušují principy právního státu a základní práva. Tak lze zabránit vládám v porušování základních hodnot EU a zároveň zajistit důstojný život pro všechny evropské občany.
- podporují úsilí občanské společnosti o uplatňování jejího práva na informace o životním prostředí, které jsou zadržovány orgány veřejné správy, a na účast na přípravě plánů, programů, politik a právních předpisů s dopadem na životní prostředí, jak stanoví Aarhuská úmluva. Zejména v době klimatické krize by členské státy neměly profitovat z nešetrného využívání přírodních zdrojů. Je třeba zabránit přijímání zvláštních zákonů a dalších právních nástrojů, které omezují vliv občanů na politiku v oblasti ochrany životního prostředí.
- požadují, aby se Listina základních práv Evropské unie vztahovala i na postupy členských států a aby občané měli možnost bránit tato práva před Evropským soudním dvorem. To dá Evropské unii pravomoc zasáhnout v příslušných oblastech a reagovat na jakékoli porušování základních práv svých občanů.